

УДК 94 (477) «1941/1942»

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН БІЙЦІВ ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ПРАКТИКА У ФРОНТОВИХ ЧАСТИНАХ РСЧА (1941 – 1942 рр.)

Вадим РОСИЦЬКИЙ
аспірант ННДІУВІ

Анотація. У статті на основі архівних та мемуарних джерел зроблений аналіз морально-психологічного стану радянських військ на початковому етапі війни з метою оцінки настроїв тогочасних бійців Робітничо-Селянської Червоної Армії у важких умовах оборонних боїв 1941–1942 років. Простежено моральний стан щодо сприйняття особовим складом РСЧА перших невдач війни. Розглянуто методи психологічної та кваліфікованої медичної допомоги морально слабким чи психічно ураженим солдатам. Дана оцінка діям працівників військової прокуратури у запобіганні паніки та дезертирства, покарання за військові злочини, пов'язані з боягузством та невдоволенням командування.

Ключові слова: морально-психологічний стан, дисциплінарна практика, правопорушення.

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ БОЙЦОВ И ДИСЦИПЛИНАРНАЯ ПРАКТИКА ВО ФРОНТОВЫХ ЧАСТЯХ РККА (1941–1942 гг.)

Вадим РОСИЦКИЙ
аспірант ННІІУВІ

Аннотация. В статье на основе архивных и мемуарных источников сделан анализ морально-психологического состояния советских войск на начальном этапе войны с целью оценки настроений тогдашних бойцов Рабоче-Крестьянской Красной Армии в тяжелых условиях оборонительных боев 1941–1942 годов. Прослежено моральное состояние относительно восприятия личным составом РККА первых неудач войны. Рассмотрены методы психологической и квалифицированной медицинской помощи морально слабым или психически пораженным солдатам. Дана оценка действиям работников военной прокуратуры в предотвращении паники и дезертирства, наказания за военные преступления, связанные с трусостью и недовольством командования.

Ключевые слова: морально-психологическое состояние, дисциплинарная практика, правонарушения.

MORAL AND PSYCHOLOGICAL CONDITION OF THE SOLDIERS AND PUNISHMENT ADMINISTRATION IN THE FRONT-LINE UNITS OF THE RED ARMY (1941–1942)

Vadym ROSYTSKYI
post-graduate student of NRIUSWH

Annotation. *In this paper on the base of archival records and memoirs author made analysis of moral and psychological condition of the Soviet troops in the initial stage of the war in order to examine sentiments of the soldiers of the Red Army in difficult conditions of the defensive battles in 1941–1942.*

Moral condition of the soldiers after the first defeats is researched. Methods of psychological and professional medical aid for the soldiers with flagging morale and wounded psychical condition are analyzed.

The author estimated activity of military prosecutors on prevention of panic and desertion, punishment for military crimes connected with cowardice and dissatisfaction with command.

Key words: *moral and psychological condition, punishment administration, crimes.*

Моральний стан бійців кожної армії є досить важливим показником її готовності до обороноздатності. Морально-психологічний стан – це фактор, який у скрутну хвилину може допомогти воюючим поразку перетворити в перемогу або ж навпаки. Службові завдання, що виконуються військами на фронті, піддають серйозним випробуванням фізичні і психологічні можливості людини. Солдату доводиться стикатися зі значними труднощами і перешкодами як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Втома і психологічна напруга накопичуються день у день. Причому психологічні навантаження превалюють над фізичними. Саме це робить дослідження даної проблематики актуальним не лише для військових та психологів, але й для істориків, які досліджують маловідомі сторінки нашої військової історії. Так, історик В.Смолій зазначає: «Як це не звучить парадоксально, але воєнна справа – це не лише наука, а й складова нашої культури. Те, що ми називаємо військовим мистецтвом, є частиною нашої духовності» [7, 18].

Певні аспекти цієї проблеми висвітлені у дослідженнях багатьох науковців.

Зокрема, у своїй праці М. Тимофеев на підставі вивчення звітів з фронту про організацію психіатричної допомоги та структуру санітарних втрат психіатричного профілю серед військовослужбовців

Червоної Армії в роки Великої Вітчизняної війни зробив досить цікаві висновки, піддавши критиці застарілість системи, нестачу кадрів тощо. Показана етапність надання психіатричної допомоги військовослужбовцям, які брали участь у бойових діях. Уточнено відомості про тривалість та наслідки лікування постраждалих з бойовою психічною патологією [16].

Достатньо інформативною є колективна праця з військової психології під редакцією М. Дьяченко та Н. Феденко, у якій на базі дореволюційної російської військової психології та досвіду Радянської Армії висвітлено проблему індивідуального підходу, діяльності командира підрозділу, героїчного вчинку воїна, критичного аналізу зарубіжної військової психології [5].

У статті Н. Вамбольт, М. Шубіної розкривається роль повсякдення як життєвого світу простих людей. Повсякдення – це світ всіх людей, у якому досліджується не тільки матеріальна культура, харчування, житло, одяг, але й повсякденна поведінка, мислення і переживання [2].

Праця Т. Вронської побудована на архівних джерелах – даних військової прокуратури СРСР часів Великої Вітчизняної війни. Дослідник вбачає звіти прокуратури як важливе джерело у дослідженні фронтового повсякдення в період 1941–1943 років [8].

Дана стаття має за мету на основі архівних та мемуарних джерел проаналізувати морально-психологічний стан радянських військ на початковому етапі війни з метою оцінки настроїв тогочасних бійців РСЧА у важких умовах оборонних боїв 1941–1942 рр.

Виходячи з актуальності та поставленої мети, впливають такі завдання:

- дати оцінку морально-психологічного стану бійців РСЧА на фронті;

- проаналізувати ступінь надання психіатричної та психологічної допомоги воякам РСЧА на фронті;

- на основі джерел прослідкувати основні правопорушення бійців РСЧА та методи боротьби з ними.

Високий бойовий дух та віра в перемогу є тими основними показниками, що дають війську перемагати. Ці відчуття та настрої мобілізують сили, розсіюють невпевненість перед лицем загрози, допомагають якісно виконувати бойове завдання [5, 121]. Питання бойового духу – це питання здорової психіки, яке має вирішуватись за безпосередньою участю кваліфікованих кадрів. Проте, наприклад, на Західному фронті було лише два психіатри – А. Свядош, А. Портнов, на 1-му Українському – один – В. Макаров, який одночасно був і головним невропатологом фронту. Саме вони і армійські психіатри взяли на себе основний тягар організаційно-методичної роботи у військах [12, 145]. У цих умовах особливого значення набували праці кафедри психіатрії Військово-медичної академії, орієнтовані на військових лікарів.

Підводячи підсумки початкового періоду війни, головний психіатр РСЧА М. Тимофеев виділив такі основні проблеми:

- при гострій нестачі військових психіатрів багато з них (як кадрових, так і запасу) не використовувалися за фахом;

- переважна частина хворих психіатричного профілю евакуювалися в глибокий тил, багато з них за своїм станом могли лікуватися в армійському шпиталі;

- значна категорія постраждалих після проходження етапів евакуації надходила на лікування в загальнохірургічні і загальнотерапевтичні шпиталі, в яких була відсутня спеціально організована психіатрична допомога [16, 33–34].

Таким чином, основним недоліком початкового періоду війни була відсутність необхідної кількості кадрів та спеціалізованих психіатричних відділень. Це призвело до того, що практична психіатрична допомога в діючих фронтових частинах обмежувалася в основному евакуацією хворих із фронтових шпиталів у тиллові райони [14, 29]. Можна сказати, проблема не вирішувалася, а лише локалізувалася.

У зв'язку з цим найважливішим завданням стало швидке штатно-організаційне формування психіатричних (психоневрологічних) підрозділів з максимальним наближенням їх до передової фронтів.

Початок Великої Вітчизняної війни для всіх радянських бійців та командирів став великим випробуванням не тільки з військової підготовки, але й духу та психіки.

На початку бойових дій у червні – липні 1941 р. німецькі диверсанти часто знешкоджували лінії зв'язку між частинами та штабами РСЧА, а також проводили агітаційну роботу про непереможність вермахту. Внаслідок порушення зв'язку у перші дні війни, за свідченням начальника артилерії М. Воронова,

Генштаб РСЧА досить погано володів інформацією щодо обстановки на фронтах, а командуючі фронтами не володіли ситуацією. Так, І. Баграмян, начальник оперативного управління Київського обласного військового округу, вказує, що донесення та повідомлення у перші дні війни надходили безсистемно, показували стан окремих частин, не даючи загальної картини бойових дій. Особливо скупими були дані авіарозвідки [11, 97].

Але, незважаючи на труднощі, все ж знаходилися командири, які не чекали вказівок згори, а, іноді діючи наперекір наказам командування, самостійно приймали рішення про відкриття вогню по агресору. Зволікання з діями на найвищому рівні, як засвідчує М. Захаров, призвело до значних втрат у техніці та живій силі, до виникнення паніки у військах. Реакція вищого командування РСЧА на початок війни свідчить про їхню морально-психологічну неготовність до такого перебігу подій [11, 75].

Невизначеність вищого командування дезорієтувала молодших командирів РСЧА. При відсутності інструкцій про подальші дії і перебуваючи під постійним тиском ворога, вони піддавались паніці. Деякі командири втрачали командування над своїми підлеглими. Не маючи можливості змінити становище та розуміючи всю свою відповідальність, такі командири залишалися на місці, боячись відходу без наказу. Для них страх визнання дезертиром чи зрадником був більшим, ніж страх смерті в бою. «Вони були здатні вмерти, не залишивши свого рубежу, однак користь з цього була невеликою, і було соромно дивитись на жалюгідний вигляд командирів, які розгубили свої частини», – зазначав А. Горбатов [11, 82].

Поразки у прикордонних боях у перші місяці війни негативно відбилися на морально-психологічному стані червоноармійців. Почав зменшуватися авторитет радянської влади, що, у свою чергу, призвело до поширення дезертирства у лавах Червоної Армії.

Можна стверджувати, що прагнення радянських людей потрапити до лав РСЧА у перші тижні війни було найсильнішим. Саме тоді велика кількість добровольців з числа громадян СРСР подали заяви до складу РСЧА. Однак під впливом безперервних невдач на фронтах Великої Вітчизняної війни подібний ентузіазм згасав.

Як свідчать очевидці, люди вливалися до лав РСЧА з різними настроями. Основна маса мобілізованих почувалася пригнічено через тугу за своєю сім'єю. В окремих колгоспах у перший день мобілізації багато колгоспників не вийшли на роботу, проводжаючи призовників до армії [11, 31].

Поряд із патріотичними настроями на окремих призовних пунктах були прояви невдоволення мобілізацією. Заклик радянського керівництва згуртуватися ще тісніше навколо партії та радянського уряду знаходив позитивний відгук не у всіх радянських людей [3, 37].

Проте, незважаючи на всі проблеми та суперечності в радянському суспільстві та РСЧА, ворогові давався відчутний опір. Командування вермахту було змушене визнати, що «бої відрізнялися більшою запеклістю, ніж під час польської кампанії чи західного походу» [3, 28], це може свідчити про високий патріотичний настрій частин РСЧА. Поряд із цим поразки Червоної Армії у перші дні війни, постійний тиск відступу, втомленість бійців та командирів внаслідок

постійних оборонних боїв погіршили морально-психологічний стан фронтових частин РСЧА. Хоча більшість підрозділів не піддалися паніці, документи вермахту свідчать, що вже 29 червня 1941 р. цілі частини були деморалізовані, червоноармійці почали розбігатися [6, 65].

Погано підготовлені операції з метою відкинути ворога пригнічували почуття бійців РСЧА. Крім того, різко погіршилося харчування на фронті: вони отримували їжу тільки один–два рази на добу, а іноді взагалі залишалися без продовольства [4, 23].

На початку війни зусилля частин РСЧА часто не координувалися, що давало змогу ворогу оточувати їх. За таких умов навіть серед вищого командування РСЧА були побоювання за морально-психологічний стан військ. Ситуація на фронті була вкрай тяжкою, радянські війська вели оборонні бої і досить часто з різних причин потрапляли в оточення. Страх перед оточенням нерідко впливав на морально-психологічний стан радянських військ. Як зазначав маршал І. Баграмян, моральний дух під час відступу занепадає, тоді як у наступаючих він на підйомі з запалом самого наступу [1, 57]. Але тут можна не погодитися. Так, дана теза має рацію, але не можна її узагальнювати. Були і панікери, і дезертири, а були і хоробрі бійці, що билися за свою Батьківщину до останнього патрона, до останньої краплі крові, сподіваючись, що їхній подвиг приведе до перемоги. Вже в липні 1941 р. почастишали випадки, коли командири піднімали свої частини в атаку.

За донесенням командирів винищувальних батальйонів, тільки за 22–24 липня 1941 р. на території Київської області

затримано 1392 дезертири, з яких до вищої міри покарання був засуджений 31 військовослужбовець. В Одеській області станом на 3 серпня 1941 р. винищувальні батальйони затримали 82 дезертири і ще 111 осіб, які підозрювалися в ухиленні від військової служби [3, 56].

20 липня 1941 р. штабом охорони військового тилу Південно-Західного фронту було видано наказ «Про забезпечення агентурно-оперативної роботи по охороні воєнного тилу Південно-Західного фронту» з метою організації служби кордонів на найважливіших шосейних та ґрунтових шляхах для перевірки осіб, що пересувалися без належних документів [11, 65].

Подальшим кроком для наведення порядку в частинах РСЧА та прифронтовому тилу стало прийняття 16 серпня 1941 р. Ставкою Верховного Головнокомандування РСЧА наказу № 270. Згідно з цим документом «командирів і політпрацівників, які під час бою зривали з себе знаки розрізнення і дезертирували у тил чи здавалися у полон ворогові, потрібно вважати злісними дезертирами, сім'ї яких підлягають арешту як сім'ї тих, хто порушив присягу і зрадив Батьківщину» [4, 18–19].

Окрім дезертирства, на фронті почалися проявлятися й інші правопорушення. На підставі доповідних військового прокурора РСЧА В.Носова дізнаємося про проблеми морального плану, порушення статутних відносин, режиму несення служби, матеріального забезпечення, зловживання спиртним і багато інших негативних явищ [8, 10].

Якщо у перші місяці війни доповідні про порушення на фронті доходили до прокуратури СРСР та керівництва держави щомісяця, то вже з другої

половини 1942 р. щоквартально робилася звітність [4, 63]. Це дає нам право міркувати, що на початковому етапі війни, а саме літо – осінь 1941 р., пік дезертирства та злочинності в РСЧА пов'язаний з невдачами на фронті та організаційними моментами в обороні держави.

Перше «спецдонесення» надійшло до РНК СРСР 2 липня 1941 р. Наводячи приклади злочинності, за старою звичкою на перше місце поставили «контрреволюційну пропаганду», включивши до неї всі вияви невдоволення оперативною обстановкою на фронті, поведінкою командирів, оцінки стану Червоної Армії та збройних сил ворога. Далі подавалися статистика й факти членушкодження (самострілів), дезертирства, паніки, в тому числі й залишення складів з боєприпасами в умовах швидкого відступу. Всі особи, звинувачені у перелічених злочинах, отримали вищу міру покарання – розстріл, виконаний без зволікань [9, 8].

У доповідній виконуючого обов'язки прокурора СРСР Г. Сафонова на ім'я заступника РНК А. Вишинського «Про злочинність у Червоній Армії» за вересень 1941 р. передусім подавалася репресивна статистика. Загальна кількість засуджених становила 14 886 осіб. Серед злочинів першість утримувало дезертирство (40%), контрреволюційні злочини перебували на другому місці – 13,1%, членушкодження – на третьому – 10,2 % [8, 16].

Окрім інформації звітного характеру, в документі містився аналіз скоєних військових злочинів. Підкреслювалося, що дезертирство та втечі з поля бою широко розповсюджені там, де:

– відсутній облік людей та не ведеться щоденна боротьба за дисципліну;

– самі командири подають поганий приклад боягузтва [9, 10].

Далі зазначалося: «Переважна частина випадків зради Батьківщині є результатом впливу тимчасових успіхів ворога на менш стійкі елементи. До цих елементів у першу чергу належать особи старшого віку, мобілізовані в районах тимчасово зайнятих ворогом, які прагнуть побачитися з родинами, котрі залишилися на території, захопленій фашистами... У 299 стрілецьку дивізію (Брянський фронт) прибуло поповнення з осіб старшого віку, мобілізованих у Чернігівській області, на той час захопленій ворогом. Належна політична робота не проводилася, що було використано ворогом, який за допомогою листівок і радіо повів агітацію за перехід чернігівців до німців, обіцяючи розпустити їх по домівках. В результаті вже під час першого зіткнення з противником бійці розбіглися, і перейшло до ворога більше половини бойового складу дивізії» [9, 10]. Такі випадки масового та індивідуального дезертирства у перші місяці війни траплялися досить часто й були частиною фронтового повсякдення. Вплинути на ситуацію, припинити спроби перейти на бік ворога чи втекти з передової у радянський тил одним залякуванням чи пропагандою не вдавалося.

У звіті про злочинність у РСЧА за вересень 1941 р. знаходимо й опосередкований опис фронтового побуту через аналіз практики покарання тих, хто висловлював своє невдоволення харчовим забезпеченням червоноармійців. Звітуючи про контрреволюційні злочини, працівники прокуратури наголошували: «Зустрічались випадки антирадянської агітації на ґрунті незадоволення побутовими умовами» [9, 9]. Серед іншого

наводиться приклад того, як червоноармієць 6-го окремого запасного батальйону Орловського військового округу Скоренко говорив серед бійців: «Все найкраще з'їдають командири, а червоноармійцям залишаються недоїдки. Ми голодуємо, а на фронті зовсім голодні сидять. З першого дня радянської влади ми всі посилаємося на труднощі. Якби у мене були права, я б декому голову скрутив» [10, 86]. Останні слова бійця були розцінені як контрреволюційна пропаганда. Відбувалися й інші порушення. Наприклад, у листопаді 1941 р. командир взводу 2-ї роти 348 стрілецького полку 51-ї армії молодший лейтенант М.Домацький наказав червоноармієцю Мостовиченку отримати їжу для взводу. Виконуючи наказ, червоноармієць отримав хліб, цукор, горілку, а кашу – ні, позаяк не вистачило посуду. Дізнавшись про це, командир проігнорував будь-які виправдовування Мостовиченка, витяг з кобури револьвер та трьома пострілами вбив бійця. Прокуратура відрепортувала А.Вишинському, що за таке свавілля лейтенант відданий під суд [11, 25].

Згодом із стабілізацією обстановки на фронтах військова прокуратура почала більш детально аналізувати порушення в армії. Вже на початку 1942 р. у звітах НКВС та військової прокуратури йдеться про факти неправильної кваліфікації правопорушень. Аналізуючи причини засудження великої кількості військовослужбовців за контрреволюційну пропаганду, військовий прокурор В.Носов у доповідній прокурору СРСР В. Бочкову пише: «Серед осіб, засуджених за контрреволюційну агітацію, є чимало і таких, які фактично контрреволюційної агітації не вели, а припустилися нездорових висловлювань через нерозуміння

тих питань, з приводу яких вони вели розмови, повторюючи почуте ними, не переслідуючи при цьому ніякої контрреволюційної мети» [8, 11]. Ілюструючи своє твердження, він наводив приклад, коли під час продовольчих ускладнень у військах Північно-Західного фронту було притягнуто до кримінальної відповідальності понад 50 червоноармійців та молодших командирів лише за те, що вони висловлювали невдоволення нестачею харчів [8, 11].

Таку ж оцінку отримали бійці за читання німецьких листівок. Критикуючи таку правову практику, головний військовий прокурор РСЧА у липні 1942 р. зауважив: «У бойовій обстановці важко, а іноді й просто неможливо створити умови, за яких би боєць, піднявши листівку для знищення або передачі командиру, – не прочитав би її. Між тим сам факт читання чи збереження листівки червоноармієм тягне за собою засудження за контрреволюційну агітацію» [8, 15].

Всі згадані вище випадки проаналізовані в Прокуратурі СРСР, внаслідок чого вирок стосовно кількох червоноармійців були призупинені.

Отже, моральний стан бійців кожної армії є досить важливим показником її обороноздатності. Саме морально-психологічний стан може стати вирішальним фактором у досягненні перемоги. Що стосується проблеми морально-психологічного стану бійців РСЧА в початковий період Великої Вітчизняної війни з певним порівнянням етапу стабілізації на фронтах у 1942 р., визначення психологічного навантаження на бійців РСЧА в обстановці війни та фронту висвітлено крізь призму основних проявів: героїзму, дезертирства, самогубства,

піддавання пропаганді, злочинів тощо. Крім бойового психологічного навантаження, існувала проблема невідповідності та нестачі кваліфікованих кадрів військової психіатрії. Це все разом узятє спричиняло побічні втрати у бойовому складі військ в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баграмян І. Х. Фронтовими дорогами: Спогади про перші місяці Великої Вітчизняної війни на Україні / І. Х. Баграмян. – К.: Молодь, 1971. – 196 с.

2. Вамбольт Н. В., Шубина М. П. Повседневность в истории/ Н.В.Вамбольт, М.П. Шубина // Электронный научный журнал «Вестник Омского государственного педагогического университета». – Вып. 2006 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.omsk.edu/article/vesnik-omgpu-27.pdf

3. Великая победа Советского Союза 1941–1945 гг. – М., 1976. – 241 с.

4. Военная история: вопросы и ответы. – М., 1992. – 268 с.

5. Военная психология / ред. Дьяченко М. И., Феденко Н.Ф. – М.: Воениздат, 1967. – 260 с.

6. Военное искусство во второй мировой войне и в послевоенный период. – М., 1988. – 189 с.

7. Военно-історична наука в Україні: стан та перспективи. – К., 2001.

8. Вронська Т.В. Звіти військової прокуратури як джерело вивчення фронтового повсякдення (1941–1943) / Т. В. Вронська// Сторінки військової історії України: зб. наук. статей / Відп. ред. О. Є. Лисенко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2011. – Вип.14.

9. Державний архів Російської Федерації. – Ф. 8131, оп. 37, спр. 531, арк. 6–10.

10. Державний архів Російської Федерації. – Ф. 8131, оп. 37, спр. 531, арк. 86.

11. Народ и Война. Очерки истории Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг. / Под ред. Александра Сахарова, Александра Сеньявского. – М., 2010. – 732 с.

12. Пушкарёва Н. Л. История повседневности и частной жизни глазами историка / Н. Л. Пушкарёва // Социальная история: Ежегодник: 2003. – М., 2003.

13. Рабкин И. Г. Время, люди, самолеты. – М.: Московский рабочий, 1985. – 256 с.

14. Радянський тил у роки Великої Вітчизняної війни / Під ред. Ю. С. Кукушкіна. – К., 1986. – 168 с.

15. Раскова М. М. Записки штурмана / М. М. Раскова. – М.: Молодая гвардия, 1939. – 232 с.

16. Тимофеев Н.Н. Организация психиатрической помощи в полевой санитарной службе/ Н. Н. Тимофеев // Воен.-сан. дело. – 1943. – №1.

REFERENCES

1. Bahramian I. Kh. Frontovymy dorohamy: Spohady pro pershi misiatsi Velykoi Vitchyznianoї viiny na Ukraini / I. Kh. Bahramian. – K.: Molod, 1971. – 196 s.

2. Vambolt N. V., Shubina M. P. Povsednevnost v istorii/ N.V.Vambolt, M.P. Shubina // Elektronnyy nauchnyy zhurnal «Vestnik Omskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta». – Vyp. 2006 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: www.omsk.edu/article/vesnik-omgpu-27.pdf

3. Velikaya pobeda Sovetskogo Soyuza 1941–1945 gg. – M., 1976. – 241 s.

4. Voyennaya istoriya: voprosy i otvety. – M., 1992. – 268 s.

5. Voyennaya psikhologiya / red. Dyachenko M. I., Fedenko N.F. – M.: Voenizdat, 1967. – 260 s.

6. Voyennoye iskusstvo vo vtoroy mirovoy voyne i v poslevoenny period. – M., 1988. – 189 s.

7. Voenno-istorychna nauka v Ukraini: stan ta perspektyvy. – K., 2001.

8. Vronska T.V. Zvity viiskovoi prokuratury yak dzherelo vyvchennia frontovoho povsiakdennia (1941–1943) / T. V. Vronska// Storinky voiennoi istorii Ukrainy: zb. nauk. statei / vidp. red. O. Ye. Lysenko. – K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2011. – Vyp.14.

9. Derzhavnyi arkhiv Rosiiskoi Federatsii. – F. 8131, op. 37, spr. 531, ark. 6–10.
10. Derzhavnyi arkhiv Rosiiskoi Federatsii. – F. 8131, op. 37, spr. 531, ark. 86.
11. Narod i Voyna. Ocherki istorii Velikoy Otechestvennoy voyny 1941 – 1945 gg. / Pod red. Aleksandr Sakharov, Aleksandr Senyavskiy. – M., 2010. – 732 s.
12. Pushkaryeva N. L. Istoriya povsednevnosti i chastnoy zhizni glazami istorika / N. L. Pushkaryeva // Sotsial'naya istoriya: Ezhegodnik: 2003. – M., 2003.
13. Rabkin I. G. Vremya, lyudi, samolety. – M.: Moskovskiy rabochiy, 1985. – 256 s.
14. Radianskyi tyl u roky Velykoi Vitchyznianoï viiny / Pid red. Yu. S. Kukushkin. – K., 1986. – 168 s.
15. Raskova M. M. Zapiski shturmana / M. M. Raskova. – M.: Molodaya gvardiya, 1939. – 232 s.
16. Timofeyev N.N. Organizatsiya psikhiatricheskoy pomoshchi v polevoy sanitarnoy sluzhbe/ N. N. Timofeyev // Voен.-san. delo. – 1943. – №1.

V. Rosytskyi

*Moral and Psychological Condition of the Soldiers and Punishment Administration
in the Front-Line Units of the Red Army (1941–1942)*

Abstract

Moral condition of the soldiers indicates defense capacity of the army. It is moral and psychological condition which can be decisive factor in gaining victory. Nowadays this question has got current character as well as the problem of moral and psychological condition of the soldiers of the Red Army in the initial stage of the World War II and certain stability on the fronts in 1942.

On the base of archival records and memoirs the author examined moral and psychological condition of the Soviet troops in the initial stage of the war in order to estimate sentiments of the soldiers of the Red Army in the difficult conditions of the defensive battles in 1941–1942.

Based on the above stated we can determine following tasks of the research:

- to estimate moral-psychological condition of the soldiers of the Red Army on the front;*
- to analyze level of psychological and professional medical aid for the soldiers of the Red Army;*
- to determine main crimes of the soldiers of the Red Army and methods of struggle with them.*

High morale and striving for victory are the factors which lead troops to the victory. Such sentiments mobilize the strengths, prevent the uncertainty in the face of a threat and contribute to successful execution of combat tasks. Problem of morale appeared as a problem of mental health supporting of which was the task of the skilled personnel.